

חינאל בן-גד

לפוליטרוק אין אויב גדול מהכלכלן

תמיד חשדנו, אני ושאר חברי הכלכלנים, שאנחנו כאלה: "מטפחי אינטרס אישי ושואפי כוח וקריירה" (לפי מאמרו של יאיר ברק, TheMarker, 6.2). הופתענו לגלות באותו מאמר שאנחנו אף "הדוניסטים", דבר שדווקא אינו עולה בקנה אחד עם הדימוי האפרורי של הכלכלן המצוי.

לפי הפרשנות של ברק למחקר שבחן את הערכים של סטודנטים במקצועות מדעי החברה, כלכלה היא בכלל מעין פגם גנטי. מדוע? כי לפי המחקר המצוטט, גם בקרב אלה שזה עתה התחילו את לימודיהם האקדמיים, אחוז ניכר מהסטודנטים לכלכלה הם "צעירים שבמרכז עולמם ניצב האגו שלהם". עניין לתהות לרגע ולשאול מה בכלכלה כה מקומם, שאף מגויסים הסברים מעולם הביולוגיה כדי להכפיש את אלה שלומדים מדע זה או אלה המלמדים אותנו. בתיאוריה הכלכלית עומד האדם במרכז. אותו אדם מבין את מה שטוב לו, ומקצה את יכולותיו ומקורותיו כדי לממש את שאיפותיו.

כדי לממש את שאיפותיו לדידם של מתקני האנושות, אלה שתמיד יודעים טוב יותר מהי טובתם של אחרים, הנחה זאת חתרנית ומסוכנת. המחקר המוזכר במאמר מתחיל עם דוגמה: המחלוקת סביב השיטה המועדפת להקצאת תדרי רדיו וטלוויזיה. מתברר שבמקום לחלק את התדרים לאנשים הראויים,

**בעינינו
הכלכלנים,
האזרח אינו
צמית חסר ישע
הזקוק להגנה
בפני החלטותיו
שלו עצמו**

אנשים בעלי מצפון חברתי מפותח או אמנים בעלי טעם אנוכי, יעדיפו הכלכלנים מכירת התדרים באמצעות מכרז. האם לא כאן ההוכחה לסגידה לממון במקום לערכי חברה נשגבים? לאו דווקא. בראיית הכלכלה תדרים אלה הם בבעלות כולנו ותפקיד הממשלה הוא להשיג את המחיר הטוב ביותר שניתן בעבור הבעלים, האזרחים. ומה לגבי התכנים שישודרו לאחר המכרז? כלכלנים מניחים שמי שקונה את התדרים מרוויח בהתאם לשיעורי ההאזנה והצפייה - לכן היזם כבר ידאג להתאים את התכנים לטעמי הציבור הגדול ביותר שניתן.

כאן בדיוק מתעוררת הבעיה. היזמים ישיאו את רווחיהם על ידי התאמת לוח השידורים לטעם הציבור הרחב במקום להשביח טעם זה ולחנכו. לאלה שמדברים בשם החברה אין חשש שהיום הפרטי לא ירצה לשרת את רצונותיו של הקהל הגדול ביותר שניתן, אלא חשש מוצדק בהחלט, שבמרוץ אחר הכסף היום פרטי עלול לשרת את רצונות הציבור טוב מדי. כאן גם טמון עיקר ההבדל בין השקפת העולם הליברלית שבה דוגלים מרבית הכלכלנים, זו שמאמינה ביכולתו ובזכותו של האדם הממוצע, אפילו במישור התרבותי, לבחור במה שברצונו לצרוך, והדעה הנגדית שדוגלת בכפייה ופיקוח ממשלתי, בשם ערכים היכולים, כמובן, להיות נעלים לכשעצמם.

מותר למיעוט לבזו לאלה העוקבים ברדיכות איך נולד כוכב ולא להאמה המאמינים בכוחותיהם העל טבעיים של קוסמים ומקובלים. דווקא בחברה ליברלית אין למיעוט חובה להתיישר לפי טעם הקהל הרחב. אך בעבור חלק מהמיעוט, מתברר שחופש זה אינו מספיק, והוא דורש את הכוח לכפות את ערכיו האסתטיים, החברתיים והפוליטיים על כולם. בלב רבים מאוהבי החברה והאנושות הגדולים, מסתתר לעתים פוליטרוק קטן מאוד, ולפוליטרוק אין אויב גדול יותר מהכלכלן. הערך החשוב ביותר שאנחנו מלמדים את הסטודנטים לכלכלה הוא הענווה. מענווה זאת צומחת האמונה בשוק החופשי והרתיעה מהתערבות מיותרת מצד הממשלה. בעינינו האזרח אינו צמית חסר ישע הזקוק להגנה בפני החלטותיו שלו עצמו. אנחנו מחנכים את הסטודנטים שלנו לכבד את האינטליגנציה הבסיסית של האזרח ומלמדים אותם שכאשר כללי המשחק ברורים, אנשים מצליחים להגיע באמצעות סחר לתוצאות טובות יותר בכוחות עצמם וללא יד מכוונת מלמעלה.

הכוח הוא מרצה לכלכלה באוניברסיטת חיפה וחבר מועצת האגודה הישראלית לכלכלה